

ФІЛОСОФІЯ

УДК 167+80

Микола Сидоренко, Богдана Манчул,
Буковинський державний медичний університет,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
Чернівці (Україна)
society@bsmu.edu.ua

ЛІНГВІСТИЧНА ПАРАДИГМА ЗНАННЯ: СТАНОВЛЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ

Sydorenko M.M., Manchul B. The Establishment and Potential of Linguistic Paradigm. The article considers the prerequisites of establishment, content, and peculiarities of functioning, subject sphere, methodological potential, and the limits of use of linguistic scientific paradigm in terms of contemporary humanitarian scientific methodology.

Keywords: analytical philosophy, humanitarian scientific methodology, linguistic paradigm, postmodernism, postnonclassics, philosophy of science.

Sydorenko Mykola, Manchul Bohdana. Linguistique paradigme de la connaissance: la formation et les possibilités.

Analyser les conditions de formation, le contenu, le fonctionnement de la fonction, domaine, le potentiel et les limites méthodologiques d'application de linguistique paradigme de la science dans le cadre de la méthodologie humanitaire et scientifique moderne.

Mots-clés: philosophie analytique, la méthodologie humanitaire et scientifique, paradigme linguistique, postmodernisme, la philosophie de la science postneklasyka.

Сидоренко Николай, Манчул Богдана. Лингвистическая парадигма знания: становление и возможности.

Анализируются предпосылки становления, содержание, особенности функционирования, предметная область, методологический потенциал и пределы применения лингвистической научной парадигмы в контексте новейшей гуманитарно-научной методологии.

Ключевые слова: аналитическая философия, гуманитарно-научная методология, лингвистическая парадигма, постмодернизм, постнекласика, философия науки.

Актуальність. Проблема мови є однією з ключових проблем сучасної філософії. Цю проблему можна умовно розділити на три парадигми: генетична, таксономічна і дослідна. Автори аналізують лінгвістичну парадигму як елемент сучасної гуманітарно-наукової методології, становлення якої зумовлено двома головними чинниками: по-перше, значними успіхами наук про мову, зокрема вагомими здобутками у вивченні мови науки та її методологічного потенціалу; по-друге, сучасними тенденціями розвитку філософії та методології науки, в якій лінгвістична проблематика вже понад століття посідає чільне місце, помітно впливаючи на процеси трансформації класичної науки та її методологічної самосвідомості в некласичну та постнекласичну форми.

Лінгвістична парадигма, будучи складним і диференційованим явищем у науково-методологічному дискурсі, спрямовує дослідників на виявлення людиномірно-ціннісних аспектів досліджуваної наукою реальності, тому що будь-яке знання виражається мовними засобами, які, у свою чергу, детермінують „бачення” дійсності. Мова визначає загальну картину світу, постійно змінюючись у процесі дедалі глибшого пізнання закономірностей, що лежать в її основі.

Поняттєво-категорійний апарат науки тієї чи іншої доби визначається панівною світоглядно-методологічною парадигмою – метафізично-теологічною, механістичною, діалектичною, ціннісно-гуманістичною тощо. Лінгвістична парадигма, розкриваючи природу наукової мови, еволюціонувала ра-

зом із наукою, зміною норм, ідеалів і цінностей, взірцевих теорій, науково-дослідницьких програм. У результаті вона була поширена також і на гуманітарно-наукову сферу знання. Проте цей аспект означеної проблеми сьогодні ще не досліджено достатньою мірою в контексті філософії та методології науки, чим і зумовлено вибір теми нашої наукової розвідки.

Стан фахового наукового дослідження цієї теми, передусім її парадигмально-методологічного значення, незважаючи на дедалі зростаючий обсяг літератури, з одного боку, більш ніж задовільний, проте, з іншого боку, далеко ще не завершений. Саме поняття „парадигма” введене в науковий обіг Томасом Куном, і нині залишається нечітко визначеним і розпливчастим, хоча воно вельми поширене і постійно використовується, в тому числі й у лінгвістично-методологічному дискурсі.

Аналітична парадигма наукового знання, що сформувалась у результаті так званого „лінгвістичного повороту”, здійсненого „Віденським гуртком” і його послідовниками, а саме зусиллями таких відомих теоретиків як М. Шлік, Е. Нагель, К. Гьодель, Г. Фейгль, Г. Райхенбах, Х. Франк, А. Аєр, Р. Карнап і ін., постійно вдосконалювалася, резонуючи з основними етапами становлення науки (класичний, неокласичний, постнеокласичний). У неопозитивістській філософії (Т. Кун, І. Лакатос, Ст. Тулмін, П. Ферабенд і ін.) головний акцент було перенесено з аналізу незмінної структури знання на процеси його трансформації, пов’язаної з певними історичними етапами, які вносять істотні корективи у зміст і саму конструкцію парадигмальної науки, чим і зумовлена постійна зміна парадигм. Ці питання, крім уже згаданих мислителів, досліджували К. Попер, Д. Девідсон, Х. Патнем, У. Куайн, А. Розенберг і багато інших.

Незважаючи на відзначені досягнення, *залишаються відкритими* питання, пов’язані з евристичними можливостями лінгвістичної парадигми у сфері філософії та методології гуманітарних наук, актуальність яких в останні роки стрімко зростає. Саме цією обставиною зумовлено вибір теми статті, головною *метою* якої є цілісний, систем-

ний аналіз лінгвістичної парадигми під кутом зору нереалізованих можливостей сучасної філософії та методології гуманітарно-наукового пізнання.

Завдання, що випливають зі сформульованих у такий спосіб актуальності, мети і завдань, передбачають аналіз: основних етапів становлення та застосування в методологічно-науковому дискурсі поняття парадигми та його креативного потенціалу; парадигмально-лінгвістичних новацій у методології науки, зумовлених „лінгвістичним поворотом” і процесами гуманітаризації знання; специфіки функціонування лінгвістичної парадигми у ХХ столітті, що зумовили її гуманітарно-наукове методологічне значення; закономірностей антропологічно-гуманістичної трансформації змісту новітньої лінгвістичної парадигми знання на етапі становлення постнеокласичної науки та методології.

Робочу гіпотезу дослідження можна сформулювати у такий спосіб: історична трансформація лінгвістичної концепції переконливо свідчить про значний евристичний потенціал, який, крім успішної реалізації в природничонауковій сфері пізнання, розкриває свої методологічні можливості в гуманітарно-науковому дискурсі в цілому та його конкретних виявах – у філологічних, історичних, культурологічних, суспільно-політичних, психологічних, педагогічних, юридичних та інших науках.

Методологічним інструментарієм осмислення лінгвістичної парадигми знання, крім філософських і загальнотеоретичних підходів, є також адекватні предмету специфічні методи аналізу та формування термінології, тісно пов’язані з методами суміжних наук – культурології, соціології, психології, теорії комунікації тощо, в тому числі різних лінгвістичних дисциплін: соціо- і психолінгвістики, лінгвістики тексту і т. ін. Незважаючи на те, що будь-яке наукове дослідження мови (від творчого задуму до написання тексту) здійснюється завжди індивідуально, кожен автор має керуватися певними загальними лінгвістичними методологічними принципами і твердженнями. Однією з основних „методологем” є теза про мову як системно-структурний феномен, який налаштовує на використання

принципу цілісного й історичного підходу до відповідних об'єктів, дослідження їх у розвитку, зв'язку з іншими елементами системи.

Поняття „парадигма” лінгвістикою не запозичене з інших когнітивних практик, адже воно вперше було використане Ф. де Сосюром, який позначав ним систему форм одного й того ж слова, тобто поперечний зріз структури мови, немовби зведення таблиць відмінювання і дієвідміни.⁸ На основі цього терміна виник новий – „парадигма наукового знання”, що набув іншого, набагато ширшого значення завдяки працям американського вченого Т. Куна, який опублікував 1962 року широко відому книгу „Структура наукових революцій”. Під парадигмою він має на увазі передусім „визнані всіма наукові досягнення, які впродовж певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем і їх розв'язків”.⁶

Відповідно до загальної тенденції розвитку науки про мову (та й науки загалом) у процесі зміни лінгвістичних парадигм прослідковується стійка закономірність антропологізації цієї сфери знання, що відповідає сучасній моделі посткласичної наукової методології. „Якщо мати на увазі найзагальніші принципи наукового підходу до дослідження мови, – пише А. Зарайський, – то все розмаїття лінгвістичних концепцій, шкіл і течій можна умовно звести до трьох наукових парадигм”⁴. Першою парадигмою вважається *генетична* (історична чи еволюційна). Вона з'явилася завдяки історичному мовознавству, що було популярним у ХІХ ст., але вже на початку ХХ ст. втратило своє панівне становище. Другою лінгвістичною парадигмою, на думку цитованого автора, є *таксономічна* (системно-структурна), спрямована на виявлення внутрішньої будови складного мовного цілого, незалежна від чинника часу, проте підпорядкована принципам інваріантності та системності. „Третя дослідницька парадигма у мовознавстві, *антропоцентрична* (комунікативна, функціональна, комунікативно-прагматична, або просто *прагматична*), що формується в останні десятиліття, спирається на принцип діяльності та проголошує пріоритет

чинників, які забезпечують успішне використання мови суб'єктом комунікативної діяльності для досягнення своїх цілей. Цій парадигмі лінгвістика зобов'язана утвердженням чинника людини як суб'єкта діяльності в найширшому розумінні, діяльності спілкування, комунікативної та мовної діяльності, тіснішим залученням до кола людинознавчих наук. Принцип діяльності, у свою чергу, може трактуватись як реакція на применшення в таксономічному, системно-структурному мовознавстві ролі людського чинника” [там само]. При цьому підкреслюється, що висування на передній план того чи того принципу не веде до повної заміни однієї лінгвістичної парадигми іншою, а лише до зміни акцентів і пріоритетів.

На думку В. Маслової, в сучасній лінгвістиці немає однозначного підходу до виокремлення парадигм, зміна яких і становить історію мовознавства. Наприклад, Ю. Караулов називає історичну, психологічну, системно-структурну та соціальну парадигми, В. Постовалова – іманентно-семіологічну, антропологічну, теоантропокосмічну парадигми, Е. Кубрякова – традиційну, генеративну, когнітивну та комунікативну. Сама ж авторка виокремлює порівняльно-історичну, системно-структурну й антропоцентричну.⁸

Поняття наукової парадигми містить значний антропологічний смисл, експлікуючи тенденцію становлення антропоцентричної філософії науки, що має в тому числі й аксіологічне підґрунтя. Це не просто теорія, зумовлена своїм об'єктом дослідження, а вельми специфічна теорія, здатна бути зразком для наслідування, тобто вона значною мірою детермінована соціальними чинниками, пов'язаними з людськими стосунками між ученими. „Теорія може стати основою для *парадигми*, якщо наукове співтовариство починає визнавати її зразком для наслідування. У такому слововживанні *парадигма* – щось на кшталт почесного звання („заслужена теорія” чи „заслужений науковий напрям”), яке згадується при констатації успіхів, досягнутих розроблювачами цієї теорії. У розмові про теорію у фокусі

уваги перебуває об'єкт теоретичного пояснення. А вживаючи термін *парадигма*, мають на увазі передусім людський чинник теоретичних пояснень і схему, за якою дослідження здійснюється, протоколюється та інтерпретується”.²

Цей антропологічний аспект наукової парадигми є чи не найважливішим у концепції Т. Куна. Саме він відкрив широку перспективу плідного використання цього поняття філософами і методологами науки. „Термін *наукова парадигма* за межами наукової метамови починає вживатися більш-менш часто на межі XIX і XX ст. Однак „зоряна година” його пробіла в середині XX століття, коли стало ясно, що від людського чинника не можна відмахнутися навіть у так званих „точних” науках. Причому водночас цей термін одержав нове, „кунівське” значення, що не збігається ні з етимологічним, ані з тими, які зареєстровані в західноєвропейських і російській мовах упродовж багатьох сторіч”.³

Водночас давно помічено, що спонтанне поширення терміна „парадигма” має своєю негативною стороною втрату цілісного смислу, що вкладався в нього Т. Куном. Окремі дослідники наголошують на тому, що лише біля 10 % авторів наукових статей у сфері гуманітарного знання, в заголовку яких є слово „парадигма”, посилаються на Т. Куна, що спонукає до більш ретельного вивчення історії виникнення та розвитку поняття „наукова парадигма”, з'ясування його семантичного діапазону, застосованості в лінгвістичних дослідженнях, аналізу різновидів парадигм у сфері лінгвістичного знання тощо.¹² У результаті словосполучення „наукова парадигма” перетворюється на своєрідну „проформу”, здатну замінювати різні близькі за змістом поняття.¹⁰ Про це варто пам'ятати, використовуючи поняття „парадигма” в аналізі різних усталених програм і методологічних взірців у контексті сучасної філософії науки.

Вживання в текстах, у тому числі й лінгвістичного спрямування, поняття „парадигма” також уже стало своєрідною модою чи навіть ознакою наукової респектабельності. Проте не в цьому секрет його

надзвичайної популярності. Воно виконує важливу пізнавальну функцію, маючи для цього всі явні та неявні підстави. Варто зазначити, що цьому поняттю в лінгвістичних ученнях надається перевага з-поміж інших близьких за змістом концептів, адже „незважаючи на явні переваги теорії науково-дослідних програм І. Лакатоса над парадигмою Т. Куна, епістемою М. Фуко, стилем мислення М. Борна, наукове лінгвістичне співтовариство воліє використовувати звичне поняття *наукової парадигми* в її первісному трактуванні як *визнані всіма наукові досягнення, котрі упродовж певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем і їх розв'язків*”.¹⁰

Кунівська концепція парадигмального розвитку науки набула поширення в історіографії лінгвістики. Дослідники історії мови по-різному трактували її парадигмальний статус. Якщо частина їх намагалася поширити цю модель на всю історію мовознавства, починаючи від античності, то решта переконана, що поняття парадигми доречно використовувати лише стосовно XIX-XX століть, коли власне й виникли перші лінгвістичні парадигми.¹⁴

Треба бути вельми обережним у спробах виявити витоки сучасної лінгвістичної парадигми. Кому з видатних лінгвістів судилося закласти підвалини сучасної лінгвістичної парадигми? Часто можна почути ім'я В. фон Гумбольдта. Проте, на думку Б. Мальмберга, концепція цього мислителя навіть і не претендувала на створення нової парадигми, оскільки його підхід до мови як до „невичерпно відкритої можливості” (*unbegrenzt offene Moglichkeit*) істотно відрізняється від більш пізніх структуралістських концепцій, котрі справді можна вважати парадигмами, оскільки в їх основі лежить погляд на мову як на закриту систему.¹³

Становлення, розвиток, обґрунтування лінгвістичних ідей часто описується як зміна парадигм, але при цьому не завжди ясно, що ж таке теоретична парадигма в лінгвістиці. Дослідники, спираючись на кунівську концепцію, по-різному визначають цей феномен, але головний смисл його за-

лишається незмінним. „Під парадигмою наукового знання в лінгвістиці розуміють певний підхід, теорію, модель або метод дослідження, що дістали широке визнання в лінгвістичному співтоваристві”.¹⁰ Формулюється також робоче визначення в його, так би мовити, „найслабшій” формі: „етап, який описується історично як домінування тієї чи тієї проблематики у певну історичну добу, що визначає також методи аналізу, властиві тому чи тому етапу еволюції лінгвістичного знання”.¹ При цьому під „проблематикою” розуміється певна сукупність проблем, які пов’язані з осмислюваною стороною мовного феномену. Зрозуміло, що такі проблеми є нескінченними, проте вони „вписуються” в загальноприйнятту в цей час у певному науковому співтоваристві парадигму. „Висуваючи тезу про те, що жодна з існуючих наукових лінгвістичних моделей не в змозі охопити всі сторони мовного феномену, ми використовуємо концепт теоретичної парадигми для виявлення основних проблематик поля дослідження, характерних для тієї чи тієї історичної доби, а також адекватних для їх вивчення методів”.¹

Зрозуміти суть лінгвістичної парадигми знання можна лише в контексті так званого „лінгвістичного повороту”, що стався в 50-і роки минулого сторіччя. Завдяки йому класична парадигма філософування (філософія свідомості) змінилася некласичною – філософією мови. Це означало, що дослідження мови відкриває доступ до будь-якої сфери життєвого світу людини, оскільки кожен її елемент має знакову природу. Сам світ осмислюється не як суб’єктно-об’єктна взаємодія, а як дискурс. Отже, лінгвістичний поворот і справді змінив парадигмальні основи філософування.

Крім того, лінгвістичний поворот було здійснено в тісному взаємозв’язку з процесами, які паралельно відбувалися в науці та її методологічній самосвідомості, що дало новий поштовх становленню новітньої філософії науки. „У другій половині XX сторіччя відбулася трансформація поглядів на специфіку розвитку науки (Томас Кун, Імре Лакатос, Джордж Агассі), щодо критеріїв науковості (Карл Поп-

пер, Вільям Ньютон-Сміт, Хіларі Патнем), з’явилась ідея про комунікативну форму наукового знання та про його соціальну природу (Томас Кун, Ларрі Лаудан, Майкл Дамміт), нарешті, з’явилися ознаки формування нової концепції істини (Уіллард Куайн, Дональд Девідсон), змінилися уявлення про взаємовідношення між теоріями та різними науковими методологіями (Пол Феєрабенд). З іншого боку, практично кожен член співтовариства філософів декларував своє критичне ставлення до попередньої концепції науки. А саме, до того уявлення про науку, яке найчіткіше було висловлене в програмі неопозитивізму. Дослідження всіх цих елементів загально-оновлення методологічної культури науки в контексті лінгвістичного повороту дозволяють виокремити їх систематичний характер”.⁹

Саме криза позитивізму породила широкий інтелектуальний рух, який наприкінці XIX ст. став основою формування лінгвістичної парадигми. Її відправним пунктом стало нове розуміння свідомості та його ролі в соціальному пізнанні. „Не кажучи про революцію у фізиці, що перевернула картину світу, створену галілейською наукою, занадто оптимістична концепція свідомості не відповідала соціально-психологічному клімату кінця сторіччя. Тоді здавалося, начебто проблему свідомості можна розв’язати, відкинувши поверхневі констатації здорового глузду та виявивши приховані механізми, які визначають те, що ми думаємо, або вважаємо, що думаємо. Народження сучасної системи соціальних наук, головним предметом яких стає загадка свідомості, можна трактувати як один із виявів кризи позитивізму. Але разом із цією системою народилися і нові переконання, що домінують з того часу над дослідженням свідомості: якщо головний предмет соціальних наук – свідомість, то свідомість і вивчається головною наукою, які намагаються бути соціальними. Цей тісний зв’язок між свідомістю та соціальними науками є однією з базових інтуїцій лінгвістичної парадигми”.⁵

В еволюції парадигмального підходу до вивчення мови знову ж таки варто відзначити роль антропоцентристських ідей, адже лінгвістична філософія стала трактувати мову в її зв'язку з людиною, культурою, соціумом. Ідея антропоцентричності мови чи не найважливіша в сучасній лінгвістиці. Лінгвістичний аналіз уже не зводиться до виявлення різних аспектів і характеристик мови. У вивченні мови найважливішим є модус її існування, тобто людина. А це і є антропоцентризм. У самій лінгвістичній філософії сформувалась антропоцентрична парадигма, що переводить інтереси дослідника з об'єкта на суб'єкт пізнання, спонукає вивчати людину в мові та мову в людині. Йдеться, зокрема про когнітивну лінгвістику і лінгвокультурологію.⁷ Настанову на вивчення системи і структури мови змінилася новою вимогою – досліджувати саму мовну здатність, мовну компетенцію носія мови, а також знання про світ, які фіксуються мовою. З такого погляду людина стає „мірою всіх речей”, центром світу і самої мови. „Вона стає носієм вселюдських і специфічних національно-культурних цінностей. Тому на перший план виходять проблеми культури як універсального коду та комунікації – фундаментального виду взаємодії між людьми”.⁸ Мову і мислення часто трактують як інтеріоризований соціальний процес, який підпорядковується законам соціальної комунікації.

Мова безпосередньо визначає мислення. На думку Е. Сепіра й Б. Уорфа, мова відіграє визначальну роль у структуруванні мислення. Біхевіористська лінгвістика трактує мислення як інтеріоризовану мовну поведінку. Незважаючи на існування різних шкіл і, відповідно, парадигм, у лінгвістиці вихідна ідея залишається незмінною. Так, „герменевтика (не стільки суб'єктивістська герменевтика М. Гайдегера і філософія культури М. Бахтіна) була відзначена тією ж тенденцією: прийнятий нею шлях „занурення” суб'єкта у світ пролягав передусім через „занурення” суб'єкта у мовне середовище”.⁵

Тож, як бачимо, в проблемному полі лінгвістичної парадигми знання формується

сучасний тип філософування. Його характерною рисою називають „уявлення про мову як єдину форму контакту людини зі світом, оскільки будь-які наші інтеракції будуть мати символічну форму, причому це не означає, що мова є єдиною реальністю: існування мови свідчить про існування і позамовної реальності”.⁹

Якщо сосюрівська парадигма ототожнювала мову з абстрактною та ідеальною системою, далекою від реального мовлення, а структуралізм акцентував увагу на такій же ідеальній системі та мовній нормі, то згодом жорстке розмежування мови і мовлення, синхронії та діахронії, норми і відхилення від неї, усного та письмового поступається місцем „лінгвістиці мовного існування”, зосередженій на вивченні людини, зануреної у мову як живу стихію. Сьогодні лінгвісти, психологи, соціологи і філософи науки дедалі частіше схиляються до цієї думки, погоджуючись із твердженням, що життя по суті є „мовним існуванням особистості” (М. Гаспаров). Вивчення мови як абстрактної системи знаків змінюється її комплексним аналізом, у центр якого поставлено неповторну людську особистість.

У такому розумінні лінгвістика стає конгеніальною постнекласичній науці та постмодерністському теоретичному дискурсу, що долає дихотомічне протиставлення гуманітарного та природничо-наукового знання. Гуманітарні науки приречені на політеоретичність, а отже, на відсутність єдиного парадигматичного стандарту. Плюралізм і поліпарадигмальність є специфічною сутнісною властивістю гуманітаристики. У мовознавстві навряд чи коли-небудь закінчиться „суперечка про парадигми” (*Paradigmen-debatte*), в якій мова йде не стільки про розширення набору „позитивних знань”, – як у „нормальних” науках, – скільки про злободенність і застосованість тих або тих теоретичних пояснень до фактів, про їхню парадигмальність.¹¹ З огляду ж на те, що „однаковість” – риса модерну, а „множинність” і „багатозначність” – риси постмодерну, можна сказати, що гуманітарні дисципліни первісно несли в собі постмодернізм.²

Насамкінець варто зазначити, що сучасна лінгвістична парадигма не тотожна жодній з існуючих теорій мислення. Понад те, вона сама не може вважатися такою теорією. Це радше набір припущень, окремі комбінації яких породжують базові інтуїції різних, інколи взаємовиключних теорій, об'єднаних за принципом „сімейної подібності”. До того ж складається враження, що лінгвістична парадигма навіть у такому вигляді вже не здатна розвиватись. „Як постмодерністські теорії дискурсу, так і *nes plus ultra* модерністські теорії комп'ютерного розуму обмежуються замкнутим усесвітом знаків. Немає жодних ознак, які вказували б на те, що ці течії спроможні підірвати зсередини створені ними автореференціальні системи. За цих умов можна очікувати спроб радикального переосмислення лінгвістичної парадигми”.⁵

Висновки. Поняття „парадигма”, сягаючи своїм етимологічним корінням античності, введене у науковий обіг Т. Куном. Його методологічний потенціал і досі цілковито не вичерпано, про що свідчать усілякі спроби експлікувати його зміст у найрізноманітніших епістемологічних контекстах, одним із яких є лінгвістична дослідницька програма філософії та методології науки.

Лінгвістичний поворот у філософії, відкривши нову сферу методологічного самовизначення науки, пов'язану з чіткою демаркацією наукового та позанаукового знання, в кінцевому підсумку привів до усвідомлення світоглядної, соціокультурної та мовної зумовленості будь-якого знання, що підштовхнуло до наповнення лінгвістичної парадигми гуманітарними смислами і до більш універсальних інтерпретацій притаманного їй евристичного потенціалу.

У контексті філософії науки ХХ ст. лінгвістичні дослідження здобули статус авторитетної наукової парадигми. Постійно змінювалися школи і напрями, загальні уявлення про мову та способи її дослідження, проте відбувалося все це в єдиному проблемному полі лінгвістичної парадигми. У другій половині ХХ століття стало зрозуміло, що в науковому тексті головним є не стільки використання готових мовних засобів, які можуть гарантувати об'єктивність,

точність, ясність і т. ін., скільки особливий тип спілкування, мислення, що науковий текст є специфічною формою викладу, головна роль у якому належить авторові – суб'єктові знання та пізнання.

Серед проблем, які не вдалося проаналізувати в цій розвідці, проте важливих і таких, які відкривають *перспективу подальшого вивчення*, можна назвати лінгвістичні аспекти аналізу проблем Інтернету. Річ у тім, що специфічного дослідницького іструментарію аналізу Інтернет-текстів, Інтернет-комунікації сьогодні не створено. Не кращі справи з термінологією, позаяк адаптуються терміни суміжних дисциплін, а нові створюються повільно. У сучасній методології науки дедалі більшого значення набуватимуть питання про те, як людина використовує мову в новому глобалізованому, електронному та постійно змінюваному світі реального та віртуального буття.

ЛІТЕРАТУРА:

¹ Анисимова Н.П. К построению курса истории лингвистических учений: историко-эпистемологический подход [Електронний ресурс] / Н.П. Анисимова. – Режим доступу: <http://rgf.tversu.ru/node/490>

² Демьянков В.З. Парадигма в лингвистике и теории языка / В.З. Демьянков // Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство: Сб. в честь Е.С. Кубряковой; [отв. ред. Н.К. Рябцева]. – М.: Языки славянских культур, 2009. – (Studia philologica). – С.27-37.

³ Демьянков В.З. Термин парадигма в обычном языке и в лингвистике / В.З. Демьянков // Парадигмы научного знания в современной лингвистике: Сб. научных трудов. – М.: ИНИОН РАН, 2006. – С. 15-40.

⁴ Зарайский А.А. Специфика и место историко-лингвистического исследования в науковедении. [Електр. ресурс] / Режим доступу: http://ski.renet.ru/Juornal_3_2010/Zaraiskii.html

⁵ Копосов Н.Е. Замкнутая вселенная символов: к истории лингвистической парадигмы / Н.Е. Копосов // Социологический журнал. – 1997. – № 4. [Електр. ресурс] / Режим доступу: <http://www.socjournal.ru/article/364>

⁶ Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун; [пер. с англ. И. З. Налетова., общ ред. и послесловие С.Р. Миклулинского и Л.А. Марковой]. – М., Прогресс, 1975. – 288 с.

⁷ Маслова В.А. Лингвокультурология: [учеб. пособие] / В.А. Маслова. – М. : Издат. центр „Академия”, 2001. – С.6-8.

⁸ Маслова В. А. Современные направления в лингвистике: [учеб. пособ. для студ. высш. завед.] / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр „Академия”, 2008. – 272 с.

⁹ Пряженцева К. В. Лінгвістичний поворот в філософії та його вплив на філософію науки. Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.09 / К.В. Пряженцева; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2000. – 16 с. – укр. Автореф. дис. канд. філос. наук. – К., 2000.

10. Хомутова Т.Н. Научные парадигмы в лингвистике [Електр. ресурс] / Т.Н. Хомутова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 35 (173). – Реж. доступу: <http://www.lib.csu.ru/vch/173/028.pdf>

¹¹ Kopperschmidt J. Rhetorica: Aufsätze zur Theorie, Geschichte und Praxis der Rhetorik. – Hildesheim etc., 1985. – XII, 229 S.

¹² Maasen S. Metaphors and the Dynamics of Knowledge / S. Maasen, P. Weingart. – L.; N.-Y.: Routledge, 2000. – P. 83.

¹³ Malmberg B. Wilhelm von Humboldt und spätere Linguistik / Hrsg. Bahner W., Schildt J.V.D. // Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists: Berlin (GDR), Aug. 10 – Aug. 15 1987. – B., 1990. S. 19-29.

¹⁴ Verburg P. Vicissitudes of Paradigms / P. Verburg // Hymes D. (ed.). Studies in the History of Linguistics: Traditions and Paradigms / ed. D. Hymes. Bloomington. – L: Indiana Univ. Press, 1974. – P. 191-230.